

TISKANA PLANINSKA ŠOLA

PAVLE ŠEGULA

Jubilejni zbornik Stoletje v gorah nas je z obilico podatkov, izbranih besedi in fotografij povedel v čase priprav in nastanka, v obdobja razvoja in ustvarjanja SPD in kasnejše PZS. Kdorkoli vzame v roke to zgovorno, tudi na pogled lepo in privlačno knjigo, bo v njej dobil odgovor na skoraj vsa poglavitna vprašanja, ki zadevajo slovensko gornišvo. Seveda pa nobena knjiga ne more biti arhiv, ki hrani sleherni podatek; pisci in čitatelji se morajo sprizjanzniti z določenimi omejitvami, tako prostorski mi kot načelnimi. Kdor hoče zvedeti kaj več, naj seže še po drugih virih, saj jih k sreči ne primanjkuje.

Potešitev radovednosti ali želje po popolnosti je seveda odvisna tudi od tega, kaj kdo išče, po čem se sprašuje, kaj bi rad zvedel o naši bližnji in daljnji preteklosti.

PODATKI O PREMALO ZNANEM

Ne bi mogel reči, da sem bil med branjem pristranski. Stoletje sem osvojil tako rekoč na dušek, kasneje pa še ponovno premleval stvari, ki me posebej mikajo in vabijo: gorska reševalna služba, odprave v tuja gorstva, alpinizem, izdajateljska dejavnost, pač tisto, čemur sem kot odbornik od leta 1960 posvetil največ svojega prostega časa in dela. Tako sem nape-to sledil tudi zanimivemu naštevanju prvih in dandanašnjih vodnikov po naših gorah, pa o delih **Kugyja** in **Mlakarja**, **Avčina**, o zbirki Naši veliki planinci, o monografijah **Jake Čopa** in **Rudija Klinarja**, pa še o številnih drugih mojstrovinah lepe besede in slike, o preteklem in sedanjem času planinske kartografije, o **Mazijevem** Razgledu s Triglava in vsem drugem. Snov je obsežna, človek uživa, medtem ko lovi podatke o tistem, česar še ne pozna, pa je branje kar naporno, saj terja zbranos; za moj ostareli spomin in načeto koncentracijo je to kar zahtevno početje. Prav zaradi tega sem šele čez čas pogršel podatke o vzgojni literaturi.

Pri orjaški gmoti podatkov, iz katerih so črpali pisci, je ta vrzel s tehničnega vidika komaj omembe vredna, vendar pa v resnici celo bistvena, zato jo bom poskusil vsaj za silo zakrpati. Početje je zaradi nepopolnih podatkov in omejenih možnosti objave v glasilu, kakršno je Planinski vestnik, malce tvegano, a bom kljub temu poskusil.

Mnogo, zelo mnogo je bilo knjig, s katerimi je planinska organizacija v lastni založbi in posredno prek izdaj drugih založb skrbela, da

bi se ljudje kar najbolje znašli v zahtevnem gorskem svetu, ga razumeli, v njem črpali nova spoznanja in užitke in varno prestali vse preizkušnje. V teh prizadevanjih so ji bila dobrodošla izvorna dela, pa tudi prevodi tujih avtorjev, pač po možnostih in potrebi.

Marsikaj tistega, kar je bilo do leta 1963 napisano v zvezi z gorami in tudi z vzgojno literaturo, izčrpno navaja knjiga, ki jo avtorji **J. Munda**, **L. Zepič** in **F. Zupan** v delu Gore v besedi, podobi in glasbi v podnaslovu imenujejo slovenska planinska bibliografija. Izšla je leta 1965. Urednik se je sicer bal, da delo ni popolno, je pa zagotovo najizčrnejši in najbolj zanesljiv vir podatkov, ki bi mu bilo sedaj potrebno dodati podatke o vsem, kar je izšlo, bilo uglasbeno in upodobljeno v zadnjih tridesetih letih.

ALPINISTI IN REŠEVALCI

Prvi celoviti napotki za hojo in gibanje v gorah so izšli v knjigi Na planine (01), ki je izšla davnega leta 1921 in se še danes berejo docela sveže. Dvanajst let kasneje je bil napisan prvi priročnik za plezalce Plezalna tehnika (02). V to zvrst sodita tudi dosti kasneje natisnjene Plezalna tehnika (03) ter Hoja in plezanje v gorah (04). Nevarnosti v gorah (05) vsaj toliko kot o nevarnostih govore o hoji in gibanju v gorah, enako izčrpen je priročnik Življenje v naravi (06). Iz nemščine je bilo prevedeno delo Nevarnosti v gorah (07).

S hojo sta močno povezani orientacija in topografija. Tu navajam Topografski priročnik (08) in Z zemljevidom in kompasom na pot (09).

Posebej za potrebe planinske vzgoje in izobraževanja za vodnike, alpiniste in planinsko šolo so bili napisani Alpinistična šola - 1. del (10), Program snovi za mladinske vodnike in planinsko šolo (11), Planinska šola (12), Planinski vodnik (13) in Teze za tečaj za mladinske vodnike (14), v katerih je sodelovala množica avtorjev.

V svoji skrbi za varnost v gorah je Osrednji odbor SPD posvetil pozornost tudi gorski reševalni službi ter vzgoji njenih članov in pripravnikov. V ta namen je že leta 1933 izšel Priročnik za prvo pomoč in reševanje v gorah (15), po drugi svetovni vojni pa še: O lavinskih psih (16), ABC za vodnike lavinskih psov (17), Gorska reševalna služba v Franciji (FFM) (18), Priročnik za gorske reševalce, minerje snežnih plazov (19), obsežen Priročnik za gorske reševalce (20), Tehnika gorske reševalne

službe (21), Planinsko radijsko omrežje za klic v sili (22), Nujna zdravstvena pomoč v gorah v večjih nesrečah in katastrofah (23) in Priročnik za letalce reševalce (24). Avtor knjige Med gorskimi reševalci (25) je z zanimivo in poučno pripovedjo opisal nekaj dogodivščin iz posegov gorskih reševalcev. Njihovo dejavnost je nevsiljivo približal širši javnosti in s tem ustvaril besedilo, ki ima hkrati močan preventiven naboj.

ZDRAVI V ČISTIH GORAH

Medicinsko tematiko mimogrede omenja skoraj vsak priročnik. Razen GRS (23) lastnih zaokroženih učbenikov na temo prve pomoči ni bilo; gorniška srenja se je v ta namen zatekla k znanemu priročniku Osnove prve pomoči (26), pri PZS pa je izšlo dvoje specializiranih del, in sicer Prehrana v gorah (27) in Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (28), poleg tega pa še Zbornik 2. posveta zdravnikov GRS (29) in opomnik za odpravarje Gore in zdravje (30).

Z vidika gornika in smučarja pomenijo plazovi predvsem veliko nevarnost; zato so bolj ali manj na kratko obravnavani v večini priročnikov in učbenikov o hoji in gibanju v gorah. Zaradi zapletenega nastanka in zanimivih fizikalnih pojavov v svetu snega in snežne odeje so podrobneje opisani v dveh knjigah: Plazovi (31) in Sneg, led, plazovi (32). Pozor, plaz (33) je žepni priročnik, zbornik Simpozij o nujnih ukrepih za reševanje zasutih pod plazovi (34) pa krajši pregled tvarine, namenjen predvsem gorskim reševalcem.

Slovarček za planince (35) je porodilo sodelovanje treh dežel, Slovenije, Koroške in Benečije-Juljske krajine. Žepna izdaja naj bi olajšala sporazumevanje med gorniki italijanskega, nemškega in slovenskega jezikovnega območja.

K temam, ki vzgajajo in na poseben način prispevajo k doživetju gora, sodi nedvomno spoznavanje in varstvo narave, gorskega okolja. Alpski vrt Julijana v Trenti (36) in Alpski botanični vrt Julijana v Trenti (37) sta le dve plati iste medalje. Narava v gorskem svetu (38) predstavlja hkrati rastline in živali, pa tudi osnovne črte varstva narave. Izbor dopolnjuje Zavarovane rastline (39).

Razen v »Stoletju v gorah« predstavljenega **A. Knafeljca** so še drugi marljivi markacisti predvsem za svojo rabo napisali Navodila za označevanje planinskih poti (40), Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (41), Priročnik za markaciste (42) in Varovalne naprave (43).

ZGODOVINA GORNIŠTVA

Nekaj del je posvečenih zgodovini planinstva in alpinizma. Če se spomnimo ljudi, ki so v slo-

venskem planinstvu ustvarili in soustvarjali velike stvari, je bera prav sramotno revna, čeprav si je nekaj piscev prizadevalo, da njihov spomin ohranijo poznim rodovom.

Pa poglejmo! Jakob Aljaž (44), Jakob Aljaž v slovenskem planinskem izročilu (45), Bathazar Hacquet (46), Dr. Klement Jug (47), Valentin Stanič (48), Prvi čez steno (49), Trije Tominški planinci (50), Dr. Henrik Tuma (51), Gorski vodniki v Julijskih Alpah (52), Himalaja in človek (53), Stene in grebeni (54), Oris zgodovine planinstva (55), Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije 1912-1982 (56), Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije - 75 let (57), Gorsko društvo Triglavski prijatelji (predhodnik SPD) (58), Koledarske beležke iz našega planinstva (59), Dr. Josip C. Oblak (60) in Planinski vestnik (61).

Naj za zaključek omenim še Na vrhovih sveta (62), pregled naših odprav z opisi nekaterih vzponov na vseh celinah sveta, in vsestransko delo Slovenske gore (63), ki je pravo izhodišče za vsakogar, ki bi se rad podrobneje seznanil z vsem, kar zadeva odnos »človek in gora«.

Ta prispevek prav gotovo ne bi bil popoln, če bi obšel materiale posvetovanj Gore in varnost. O 1. posvetu obstaja samo zapisnik, materiale zadnjega, petega posveta so udeleženci dobili vnaprej, ni pa zbornika (66). O preostalih treh sta na voljo Zbornik 2. in 3. posvetovanja (64) in Zbornik 4. posvetovanja (65). Posvetovanj v samostojni Sloveniji še ni bilo. Bila so, dokler jih je organizirala komisija za GRS, ko pa smo se dogovorili, da je to prvenstveno naloga PZS kot celote, je delo zaspalo. Upam, da se bo sčasoma našel princ, ki bo spečo Trnjulčico obudil v življenje...

Naj to kratko razmišljanje zaključim z željo, da bi se našla pisateljska duša, ki bo že kmalu pripravila drugo izdajo v uvodu omenjenega zbornika Gore in besedi, podobi in glasbi, ki bo zvedavim bralcem predstavila izbor vsega, kar so v zadnjih treh desetletjih napisali, uglasbili in naslikali člani odprav in drugi oboževalci gora. Gre za veliko bogastvo, ki predstavlja odsev popotnih vtisov, življenjskih zgodb in globokih razmišljanj, vsebino, ki bo bogatila rodove, ki šele prihajajo. Prepričan sem, da bi brez tega dela tudi kakšnega bleščečega dejanja v gorah ne bilo in da bi tudi statistični pregledi o nesrečah kazali slabšo podobo.

KDO JE KAJ NAPISAL

AVTORJI: (01) P. Kunaver; (02) M. M. Debelakova; (03) M. Keršič-Belač; (04) T. Mihelič, T. Škarja; (05) P. Šegula; (06) R. Godec, P. Šegula, T. Banovec, B. Drušković, P. Soklič, I. Kalinšek, M. Trontelj; (07) F. Schmitt (prevod F. Vogelnik); (08) T. Banovec; (09) J. Bergant; (10) S. Jurca, B. Klinar, Z. Korenčan, B. Lipovšek-Ščetinin, F. Malešič, B. Mlač, F. Savenc, B. Zupet, L. Žiebnič; (11) J. Melanšek; D. Škerbinek; (12) B. Jordan, F. Vogelnik, L. Cajnko, M. Selan, B. Klinar, C. Janežič, J. Pretnar, M. Marenc, O. Planik, T. Strojín, V. Sedelj, A. Vidmar, N. Praprotnik, F. Bernot, F. Terčelj, M. Koželj-Štepic, L.

Žlebnik, B. Lipovšek-Ščetinin, A. Brvar, L. Motore, Vladoša Elesini; (13) F. Bernot, B. Jordan, L. Motore, N. Praprotnik, B. Stritih, P. Šegula, D. Škerbinek, F. Terčalj, D. Tominšek, F. Vogelink; (14) F. Krpač, M. Marenče, T. Vrhovec, T. Golob, N. Bucik, T. Bucik, A. Brvar, M. Šurc, B. Mlekuž, T. Tominšek, M. Vrhovec; (15) B. Brecej; (16) N. Horvat, C. Jakelj; (17) S. Isslitzer (prevod P. Šegula); (18) Skupina avtorjev (prevod P. Šegula); (19) D. Belšak, P. Šegula; (20) I. Bonac, M. Derganc, S. Jurca; M. Keršič-Belač, B. Klinar, S. Koblar, O. Končan, J. Milčinski, T. Orel, A. Robič, M. Salberger, F. Srakar, P. Šegula, D. Škerbinek, B. Vengust; (21) M. Salberger, Z. Korenčan, J. Senegačnik, T. Kralj, T. Sazonov, J. Rožič; (22) M. Burtscher, R. Mayer (prevod P. Šegula); (23) W. Phleps (prevod J. Četina, V. Žemva); (24) E. Herlec, delavci PLE; (25) C. Praček; (26) M. Derganc; (27) D. Pokorn, K. Drašlar, F. Malešič; (28) J. A. Wilkerson, C. C. Bangs, J. S. Hayward (prevod P. Šegula); (29) A. Robič, M. Veselko, E. Vavken, M. Hribar-Habinc, M. Horvat, J. Četina; (30) C. Rathat, J. P. Richalet, J. P. Herry, H. Chardonnet (prevod P. Šegula); (31) A. Gayl (prevod P. Šegula); (32) P. Šegula; (33) F. Bernot, J. Golob, P. Šegula, C. Jeras; (34) R. Eigenmann, R. Campell, M. de Quervain, C. Jost, M. Schild, G. Hossli, W. Mariner, L. Graminger, F. Buehler, W. A. Stolz, F. Forster, M. Cordelle (prevod P. Šegula); (35) F. Slataper in sodelavci: P. Šegula, F. Thomasser, D. Mussner; (36) C. Jeglič; (37) N. Praprotnik; (38) J. Pavšič, N. Praprotnik, T. Petauer, P. Skoberne, J. Gregori, M. Selan; (39) P. Skoberne; (40) S. Kos; (41) S. Kos; (42) B. Bizjak, B. Jordan, J. Rovani, F. Vesel; (43) J. Rovani; (44) J. Mlakar; (45) T. Strojini; (46) J. Wester; (47) Z. Jeličič; (48) E. Lovšin; (49) T. Strojini; (50) T. Tominšek; (51) T. Strojini; (52) E. Lovšin; (53) I. Levstek, J. Blažej; (54) B. Režek; (55) T. Strojini; (56) P. Šegula, A. Vengust, M. Potočnik, J. Kunaver, M. Kavčič, B. Mlekuž, B. Simič, M. Gabrovšek, C. Praček, C. Grič, F. Ekar, M. Lavtižar, F. Zupan, V. Kopač, M.

Keršič-Belač, R. Rojs, A. Delavec, F. Telcer, P. Ježek, T. Smolej, M. Butinar, J. Koren, A. Kralj, A. Robič, J. Fele, M. Salberger, S. Veninšek, M. Domađenik; (57) P. Šegula, D. Škerbinek, A. Delavec, M. Salberger, J. Četina, A. Žist, J. Mertelj, T. Smolej, B. Mlekuž, F. Telcer, J. Kavcar, C. Grič, D. Škerl, J. Žvokelj, I. Čufer, J. Andlovic, J. Flajs, PGRS Jesenice, PGRS Škofja Loka, A. Žunter, J. Pezdirc, M. Žerjal, J. Brojan; (58) T. Strojini; (59) V. Mazi; (60) J. Wester; (61) pisici Planinskega vestnika; (62) T. Škarja, F. Savenc, I. Kotnik, M. Čepelak, A. Mahkota, J. Benkovič, T. Mihelič, P. Podgornik, F. Knez, J. Jeglič, S. Klemenc, J. Aljančič, I. Tomazin, M. Ravnekar, V. Potrč, J. Ulčar, M. Frantar, T. Sazonov, I. Valič, M. Štebe, N. Zaplotnik, A. Grasselli, M. Manfreda, A. Štremfelj, V. Matijevc, S. Belak, B. Šeparović, A. Stopar, P. Kozjek, V. Grošelj, T. Česen, M. Pečovnik, R. Robas; (63) I. Gams, T. Wraber, D. Robič, J. Gregori, T. Cevc, D. Meze, T. Strojini, T. Orel, F. Vogelink, M. Lipovšek, F. Zupan, M. Kambič, F. Brenk, T. Svetina, P. Skoberne; (64) P. Šegula, D. Škerbinek, G. Sturm, M. Salberger, F. Malešič, M. Horvat, P. Ščetinin, F. Mulej, J. Četina; (65) P. Šegula, D. Škerbinek, F. Malešič, P. Markič, F. Krpač, M. Rozman, A. Vengust, J. Koren, J. Flajs, M. Salberger, A. Žist, J. Solinc, M. Potočnik, F. Srakar, J. Kokalj, B. Humar, J. Četina, H. Zaversnik, A. J. Dernikovič, M. Kordaš, A. Robič, D. Hasse (prevod P. Ščetinin), B. Bizjak, F. Mulej, A. Mašera, L. Stanovnik, P. Schubert (prevod M. Kordaš), L. Hansel, J. Antonič, S. Lubej; (66) P. Šegula, B. Vengust, T. Azman, D. Škerbinek, M. Koželj-Štepic, F. Krpač, J. Pretnar, F. Mulej, B. Bizjak, S. Klemenc, R. Robas, M. Salberger.

* V pregledu ne navajam urednikov, lektorjev, risarjev, fotografov, oblikovalcev in drugih sodelavcev, ki so sicer marsikdaj bistveno pripomogli, da so nekatera dela sploh lahko izšla.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

KATEDRALA LOTSE - IZPOLNJENA ŽELJA

TOMAŽ RAVNIHAR

Spomladi leta 1990 je Tomo Česen prvi preplezal južno steno Lotseja, 8516 metrov visokega himalajskega velikana. Po besedah slovitega Reinholda Messnerja je stena veljala za problem prihodnosti, problem leta 2000. Tomovo dejanje je bilo po njegovem mističen podvig.

Tomaž Ravnihar je o tem podvigu posnel film »Katedrala Lotse«, zdaj pa je o odpravi napisal še knjigo. Pravzaprav predvsem o snemanju tega svojega filma, v katerem nastopa v glavni vlogi Tomo Česen. Knjiga je sicer pri Cankarjevi založbi v Ljubljani izšla že letošnje poletje, vendar niti uredništvo Planinskega vestnika, niti njegovi stalni sodelavci, ki so sicer redno obveščeni o vseh izidih slovenskih gornjskih knjig, kdo ve po kakšni pomoti o izidu niso bili obveščeni. Ker pa Planinski vestnik seveda zanima vsako literarno delo, ki govori o udeleževanju - posebno še slovenskih gornikov - v gorskem svetu, šele zdaj za pokušino objavljamo nekaj odlomkov iz te Ravniharjeve dobrih sto strani debele knjige, ki je precej podobna njegovemu filmu z isto temo. (Op. ur.)

NEMIRNI DNEVI

»Kmalu bo odšel, morda že jutri,« mi naslednje jutro po dobro prespani noči pove Jani, ki ga

Trojica, ki je bila odprava, po vrnitvi v varne doline s šerpovskimi »šali« za vratom: Tomo Česen, Jani Kokalj, Tomaž Ravnihar

kot običajno povprašam, kaj je novega. S Tomom spita skupaj, zdravnik pa je kot spovednik in lahko marsikaj izve iz »prve roke«. Torej se le nekaj premika, čeprav obraz tega ne izdaja. Šele ko me prosi, naj mu kaj povem, ker je malo nervozen in ga misli na vzpon preobre-